Papiamento, niet alleen een taal voor de straat

door Nel Casimiri

We denken vaak dat het taalprobleem van deze tijd is. Maar de strijd tussen het Nederlands en het Papiamento, in de scholen en de kerken, was al halverwege de negentiende eeuw actueel.
De Stichting Libri Antilliani heeft weer een nieuwe uitgave het licht laten zien van teksten in het Papiamento uit de tijd dat men net begon in te zien dat het Papiamento niet alleen een taal is die je op straat gebruikt of thuis, maar dat die taal ook geschikt was om in te preken en les te geven.

Deze keer zijn het een preek in het Papiamento die gehouden werd door Abraham van Dragt g.o. op 24 oktober 1847, en een brief die dezelfde Van Dragt schreef (in het Nederlands) aan de kerkenraad van Curaçao op 29 oktober 1847.

Ook is als facsimile afgedrukt een boekje dat dominee Nicolaas Kuiperi schreef op Aruba en dat uitgegeven werd op Curaçao in 1864. Het boekje heette *Boekie di Pidiemeentoe nan* en was bestemd voor de protestantse gemeenschap op Aruba.
Deze drie teksten die een prachtig beeld geven van de tijd, geven een nog mooier beeld van het Papiamento uit die tijd.
De teksten worden vergezeld van een viertal artikelen om dat beeld scherper te stellen in een wijder perspectief.

Allereerst geven Henny Coomans met als co-schrijfster nog zijn overleden vrouw Maritza Coomans-Eustatia, een biografie van dominee Nicolaas Adrianus Kuiperi die leefde van 1811 tot 1883. Deze dominee kwam met zijn gezin in 1858 op Aruba aan. Hij was toen 47 jaar oud en vol enthousiasme. Al na vier maanden preekte hij in het Papiamento ten huize van Izak Maduro te Canashito.
In de kerk van Oranjestad gebruikte hij Nederlands. Kuiperi heeft de eerste protestantse catechismus uitgebracht in het Papiamento in 1862, en in 1864 dus zijn Boeki di Pidiemeentoe nan (gebedenboek).

Het tweede artikel is van de hand van Wim Rutgers en gaat over de positie van het Papiamento. In 1843 werd de oud-militair Abraham van Dragt aangesteld als godsdienstonderwijzer.
De protestantse gemeente op Aruba telde in die tijd 411 leden, waaronder 108 blanken en de overigen waren van gemengd blank en indiaans bloed. Om die gemeente in hun eigen taal te bereiken preekte Van Dragt op 24 oktober 1847 in het Papiamento.
Dat Van Dragt het Papiamento gebruikte noemt Rutgers een daad van pragmatische rechtvaardigheid. Rechtvaardig om de mensen toe te spreken in een taal die ze wél beheersten, pragmatisch want door het gebruik van het Papiamento zat de kerk plotseling stampvol!
Op de onderwerpen schoolstrijd, godsdiensttwist en de volkstaal gaat Luc Alofs dieper in. Dankzij het verplichte gebruik van het Nederlands als instructietaal voor alle gesubsidieerd onderwijs, deed de taalproblematiek zijn entree in het Benedenwindse onderwijs. En het werd ook al vroeg als probleem erkend.

Gouverneur-generaal Albert Kikkert oordeelde rond 1819 dat de slechte beheersing van het Nederlands bij andere vakken doorwerkte: *"De gronden onzer moedertaal ontbrekende worden ook de vreemde talen, gelijk licht te beseffen is, gebrekkig onderwezen en geleerd."*
Overigens verzorgde Van Dragt niet alleen de godsdienstlessen. Hij gaf ook les in de vakken: "Lezen, schrijven en rekenen (praktisch en theoretisch), de Hollandse taal, vaderlandse geschiedenis, natuurlijke historie en aardrijkskunde (zowel wiskundig en staatkundig), evenals natuurlijk in de Franse en Engelse taal."

De volle kerk bij zijn preken in het Papiamento bewees het belang daarvan. Van Dragt wilde erg graag zijn preken in het Papiamento laten drukken. Dat is dus nu pas, in deze uitgave van Libri Antillani, voor het eerst gelukt.
Het vierde artikel werd geschreven door Olga van der Klooster en Michel Bakker en vertelt de geschiedenis van de oude protestantse kerk van Oranjestad. Het gebouw zelf dus, met veel leuke detailleerde bouwgegevens.
Samen is dit boekje van grote waarde voor de geschiedenis van het cultureel erfgoed van Aruba, zowel op taal, sociaal-economisch als bouwkundig gebied. Een nieuw juweeltje in de kostbare ketting die Libri Antillani uitgeeft.

Dominee Nicolaas Kuiperi preekte vier maanden na aankomst al in het Papiamento.

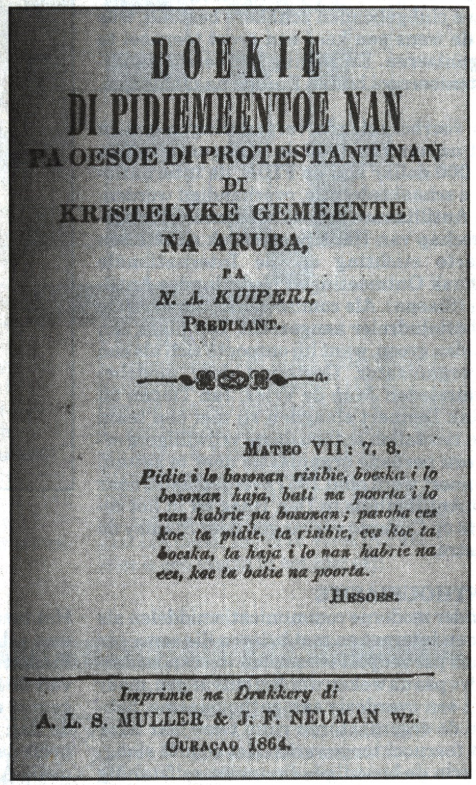

BOEKIE
DI PIDIEMEENTOE NAN
PA OESOE DI PROTESTANT NAN
DI
KRISTELYKE GEMEENTE
NA ARUBA,
PA
N. A. KUIPERI,
PREDIKANT.

MATEO VII: 7, 8.
Pidie i lo bosonan risibie, boeska i lo bosonan haja, bati na poorta i lo nan habrie pa bosonan; pasoba ees koe ta pidie, ta risibie, ees koe ta boeska, ta haja i lo nan habrie na ees, koe ta batie na poorta.
HESOES.

Imprimie na Drukkery di
A. L. S. MULLER & J. F. NEUMAN WZ.
CURAÇAO 1864.

Aruba en Papiamento, twee vroeg-Papiamentse protestantse uitgaven van Aruba door Abraham van Dragt (1847) en Ds. Nicolaas A. Kuiperi (1864). Met bijdragen van Henny E. Coomans (redactie) en Maritza Coomans-Eustatia. Wim Rutgers, Luc Alofs, Olga van der Klooster, Michel Bakker en Johan van 't Leven.
Stichting Libri Antilliani, Fundashon pa Planifikashon di Idioma. Bloemendaal, 2005, ISBN 90-75238-15-0

Ñapa. - (zaterdag 11 juni 2005), p. 4